

Степан ВІДНЯНСЬКИЙ,
завідувач відділу історії міжнародних відносин
і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України,
член-кореспондент НАНУ

Стефан-Арпад Мадяр. Угорці в Києві. Глави історії угорсько-українських відносин з IX століття до наших днів. – Київ, 2018. – 396 с.

2005 р. в Інституті історії України НАН України в Києві проведено міжнародну наукову конференцію «Україна–Угорщина: спільне минуле та сьогодення» за участю провідних українських та угорських істориків. Обговоривши вузлові питання та проблеми понад тисячолітньої історії українсько-угорських відносин, учасники конференції вирішили створити спільну українсько-угорську комісію істориків із метою поглиблення наукової співпраці та спільного розроблення актуальних проблем історичної науки й уклали відповідний договір. Серед перших заходів цієї комісії було видання матеріалів конференції, які вийшли вже наступного (2006) року окремою книгою двома мовами – українською та угорською. Так було покладено початок співпраці українських та угорських істориків на новому етапі розвитку двох сусідніх держав. 2016 р., наприклад, у Києві було проведено «круглі столи» до 60-річчя Угорської революції 1956 року та 25-річчя встановлення дипломатичних відносин між Україною та Угорщиною, а в Будапешті – міжнародна наукова конференція до 25-річчя незалежності України тощо.

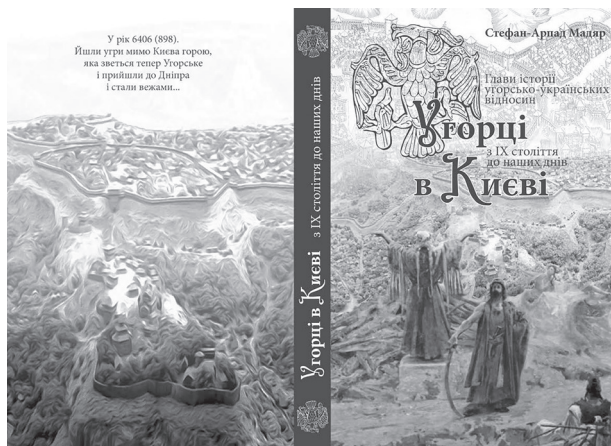
До того ж українські й угорські історики переконані в тому, що вони мають не лише вести регулярний професійний діалог із маловивчених і дискусійних питань історичного минулого, а й зацікавити щонайширше коло людей об'єктивними знаннями про минуле наших народів, їхні взаємовідносини на різних етапах історії. Адже без знання й розуміння історії неможливо з'ясувати причини, масштаби, наслідки того, що зараз відбувається, наприклад, у взаєминах українців із сусідніми народами. Незнання історії сприяє створенню багатьох міфів, спробам приватизувати чужу історію чи її частину, ба більше, це незнання навіть використовують політики для загострення міждержавних відносин. Тому кожен народ має боронити свою історію, добре знати її та розповідати про неї світові.

Новим творчим здобутком співпраці істориків України й Угорщини є унікальне, яскраво ілюстроване й добре документоване науково-популярне двомовне (українською та угорською) видання «Угорці в Києві. Глави історії угорсько-українських відносин з IX століття до наших днів», яке надруковано за сприяння Посольства Угорщини в Україні та участі членів Українсько-угорської академічної комісії істориків. «Надзвичайно багата на факти книга була написана не з наміром генерування історичних спорів, – зазначає в передмові до неї Надзвичайний і Повноважний Посол Угорщини в Україні д-р Ерно Кешкенъ. – Ніщо не є таким далеким від нас, ніж те, щоби ми роздмухували суперечки, завдаючи шкоди й так складній системі наших двосторонніх зв'язків, задля поліпшення яких ми доклали так багато зусиль упродовж минулих років. Звісно, ми публікуємо дописи, що наштовхують на роздуми щодо деяких суперечних або недостатньо досліджених питань, однак основною метою праці є показ різних граней наших багатосторонніх зв'язків. Водночас численні вектори змісту книги можуть викликати здивування в Шановного Читача, адже в ній висвітлено багато таких фактів, про які дотепер було відомо тільки історикам».

Загальновідомо, що історичні традиції, а також торговельно-економічні, громадсько-політичні й культурні взаємини між зазначеними вище сусідніми державами та їхніми народами – українцями й угорцями – сягають сивої давнини. Початок цим відносинам поклало переселення угорських племен із регіону Південного Приуралля до Тисо-Дунайської низовини в добу раннього Середньовіччя – наприкінці IX ст., коли угри безпосередньо контактували зі східнослов'янським населенням Наддніпрянщини, Києва, Галича тощо. Але саме Києву належить особливе місце в історії українсько-угорських відносин, яскравим свідченням чого і є презентоване видання. Його головним ініціатором, автором, художнім оформлювачем і упорядником є Стефан Арпад Мадяр – уродженець Закарпаття, український угорець, який майже півстоліття мешкає в Києві, котрий чимало прислужився Україні, а передусім її столиці, як відомий митець, член Національної спілки художників України, спеціаліст із кольородинаміки та просто талановита й чудова людина. Саме йому вдалося не лише розробити науково обґрунтовану структуру книги, підібрати до неї оригінальні ілюстрації, маловідомі документальні матеріали, вдало поєднати дві історичні експозиції – текстову та зображувальну, а й залучити до підготовки цієї книги відомих науковців-істориків з України й Угорщини, знаних не тільки в цих державах діячів науки, культури та спорту.

Книга, що складається з 23 сюжетно-тематичних розділів, побудованих за проблемно-хронологічним принципом, дає змогу читачеві ознайомитися з багатьма цікавими й маловідомими широкому загалу сторінками про роль і значення Києва в історії українсько-угорських відносин. У ній, зокрема,

ідеться про згадки Києва в «Діяннях угрів» анонімного нотаріуса угорського короля Бели III – цінному джерелі угорської праісторії: про перебування угрів у Києві та їхні взаємини зі східними слов'янами, описані Нестором у «Повісті временних літ»; про русько-угорські відносини в IX та наступних століттях; про маловідомі навіть для істориків

сторінки діяльності в Києві преподобного Мойсея Угриня на початку XI ст. та роль київської княгині й угорської королеви Анастасії в історії Угорщини; про життя та мандри Григорія Сковороди в Угорщині та цікаві зустрічі Ференца Ліста в Києві; про історію Дарницького табору військовополонених під час Першої світової війни, де утримували вояків австро-угорської армії, поміж якими було чимало угорців, зокрема Імре Надь – відомий угорський державний діяч, лідер Угорської революції 1956 р.; про перебування угорських гонведів і науковців в окупованому Києві під час Другої світової війни. Цікавою, наприклад, є розповідь про перебування в Києві в грудні 1941 – січні 1942 рр. відомих угорських археологів і мистецтвознавців Нандора Фетіха й Дюли Ласло із завданням провести опис, замалювати та сфотографувати українські культурні цінності, що перебували в Києво-Печерській лаврі. Вони мали можливість бачити всі подробиці життя в окупованому місті, а Н. Фетіх записував свої враження в щоденнику, який після війни було видано в Угорщині, а нещодавно – у Києві українською мовою. У «Київському щоденнику» Фетіха особливе значення мають записи щодо спілкування угорських учених із представниками української інтелігенції, які залишилися в окупованому Києві (наприклад, із Полиною Кульженко, директором Музею мистецтв зі спадщини Федора Терещенка, а також відомим українським істориком, директором Інституту археології Наталією Полонською-Василенко), про жахливі умови їхнього життя в промерзломому й голодному місті тощо).

Також у книзі йдеться про угорських військовополонених у повоєнному Києві на основі їхніх власних спогадів і архівних документів, про діяльність угорських дипломатичних представництв у Києві та українських у Будапешті, роботу київських філій відомих у світі угорських підприємств, банків і установ (наприклад, фірми «Гедеон-Ріхтер»), Київського товариства угорців, заснованого 1989 р., яке своєю активною діяльністю збагачує культу-

ру багатонаціональної України, внесок угорців у розвиток спорту, зокрема футболу (інтерв'ю з легендарним футболістом київського «Динамо» та його тренером Йожефом Сабо), а також науки, мистецтва та культури тощо.

Ми переконані, що поява цієї книги не лише збагатить читачів знаннями про історію українсько-угорських відносин, її найяскравіші, маловідомі, а іноді й драматичні сторінки, а й у період непростих нині відносин між нашими державами сприятиме поглибленню порозуміння між двома сусідніми народами та зміцненню добросусідських відносин і рівноправної взаємокорисної співпраці між Україною та Угорщиною.

Stepan VIDNIANSKYI,

Head of the Department of History of International Relations and Foreign Policy of Ukraine of the Institute of History of Ukraine of NAS of Ukraine, Corresponding Member of NAS of Ukraine

Stefan-Arpad Madiar. Hungarians in Kyiv. Leading figures of history of Hungarian-Ukrainian relations from 9th century to present day – Kyiv, 2018. – 396 p.

Abstract. The international scientific conference “Ukraine-Hungary: Common Past and Present” with the involvement of leading Ukrainian and Hungarian historians was held at the Institute of History of Ukraine of NAS of Ukraine in Kyiv in 2005. Having discussed primary issues of over the millennial history of Ukrainian-Hungarian relations, the conference participants came to a decision to establish a joint Ukrainian-Hungarian Commission of Historians aimed at enhancing scientific cooperation and joint resolving of urgent problems that the historical science faces, and signed a relevant agreement.

Ukrainian and Hungarian historians are convinced that they should not only hold a continual professional dialogue regarding little-known and controversial issues of the past, but also spark interest of the largest possible number of people though providing reliable information about the past of the two peoples, their relations at different of points of history. Consequently, it is impossible to comprehend what is happening now, for instance in relations between Ukrainians and neighbouring peoples, the reasons, scale and consequences, without the knowledge and understanding of history. The ignorance of history generates plenty of myths, attempts to steal another people's history or its part and is used occasionally by politicians to exacerbate interstate and international relations. Therefore, every nation should protect its history, know it well and spread information about it around the world.

Another brainchild resulted from cooperation between Ukrainian and Hungarian historians is in many ways unique, vividly illustrated and well-documented, popular scientific, bilingual (in Ukrainian and Hungarian) issue titled “Hungarians in Kyiv. Leading figures of history of Hungarian-Ukrainian relations from 9th century to present day” published with the support of the Embassy of Hungary in Ukraine and the involvement of members of the Ukrainian-Hungarian Academic Commission of Historians.